

4. Максимов О. Шопенівська традиція в методиці викладання фортепіанної гри В. Барвінського // Музичне мистецтво: Збірка статей ДДМА ім. С.С. Прокоф'єва. 2005. № 5. С. 138-147.
5. Мовчан Н. Вплив виконавської діяльності В. Барвінського на його педагогічні принципи // Київський ІПСМ АМУ "Сучасні проблеми художньої освіти в Україні". 2006. № 1. С. 214-223.
6. Назар Л. Спостереження над стилем В. Барвінського. Первні творчої особистості як культурологічного феномену: аутентичний первень // Науковий журнал "Мистецтвознавство України". 2006. Вип. 6-7. С. 141-160.

The article highlights the importance of piano music in the works of Vasyl Aleksandrovych Barvinskyi (the founder of a professional piano school in Western Ukraine), which reflects the whole process of gradual learning, from the simplest exercises – to solving the most difficult performing tasks and overcoming difficulties. There are the most important periods in the formation of the piano style of the composer: student (Prague, 1906-1914), mature (Lviv, 1915-1948) and the last (1949-1963). The main styles and varieties of creativity for the piano are revealed, reflecting the influence of impressionism, neo-folklorism, romanticism, symbolism, neoclassicism, and speech features: color, sonic color, which is achieved by the composer's ability to make full use of the instrument range, diversity of texture, combination of a harmonious element with a polyphonic.

The purpose of the article is to revive interest in the work of V. Barvinskyi, whose achievements in a certain sense became epoch-making for the Ukrainian national school (not only piano), and his work is a valuable achievement of the performing and pedagogical repertoire of the twentieth century. The task is to identify the main style and speech features of works for the piano.

Attention is drawn to the meaning of folk themes in the composer's works, looking for new ways of interpretation and understanding in a modern style context, and using them in two ways: literal or stylized.

The author notes the strong connection of V. Barvinsky's work with the traditions of classical music and at the same time features of modernity, which are combined with a national element. Reliance on musical folklore is a characteristic feature of the composer's creative method, that is why most works of the artist have a bright national color.

The trajectory of further research of this issue is seen in the consideration of the piano works of the composer, the construction of theoretical and performance analysis of the compositions, the development of methodological recommendations for their implementation.

Key words: *complementation, art directions, piano style, Vasyl Barvinskyi.*

УДК 371.036:792.01

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.252-257

Тамара Ситник
Tamara Sytnyk

ЗНАЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ФОРМУВАННІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧИТЕЛЯ

THE IMPORTANCE OF ELEMENTS OF THEATER PEDAGOGY IN THE FORMATION OF TEACHER'S CREATIVE PERSONALITY

У статті визначається багатогранна структура професійної майстерності учителя, розкриваються шляхи формування його творчої індивідуальності та обґрунтовується важливість застосування елементів театральної педагогіки у забезпеченні техніки та технології педагогічного процесу.

Ключові слова: *увага, психофізична свобода, уява і фантазія, спілкування, дія, креативність.*

Процеси демократизації і гуманізації суспільства створюють можливість вибору шляхів життєдіяльності його членів, сприятливі умови для творчості кожного. Оновлення суспільства – суперечливий, складний і тривалий процес, пов'язаний із пошуком нових шляхів, засобів здійснення перетворень в усіх сферах життєдіяльності людей. Усе це зумовлює необхідність творчої участі в цьому процесі всіх членів суспільства, тому що недостатня творча активність, відсутність ефективних стимулів її розвитку та реалізації – основні чинники, які заважають втіленню нових ідей, задумів, нових цільових настанов та орієнтацій. Саме тому заклади освіти потребують конкретних змін, які викликані необхідністю формування суспільно-активної, творчої особистості, що можливо лише під час створення сприятливих умов для всебічного розвитку потенційних можливостей майбутніх учителів.

Сучасне соціальне замовлення висуває принципово нові вимоги до педагогічних кадрів, адже сприяти формуванню креативної особистості може тільки той учитель, який сам є особистістю, який відповідає цілям, змісту, методам і засобам навчання й виховання підростаючого покоління. Отже, підвищення якості підготовки майбутнього педагога, зокрема його творчих здібностей, має бути пріоритетною проблемою вузівської освіти.

Проблема полягає не тільки в підготовці розуму людини, але й у незмірно більшому – формуванні психофізичного складу майбутнього педагога, його творчої індивідуальності.

Відомо, що професійна майстерність учителя за своєю структурою є багатогранною, де головною і визначальною є особистість педагога, але як один з найважливіших компонентів майстерності розглядається й техніка, репрезентована системою емоційно-виразних засобів (голосових, мімічних, пластичних тощо), які забезпечують технологію педагогічної діяльності й найповніший прояв потенціалу вчителя.

У своїх дослідженнях Г. Баланюк, В. Безпалько, Я. Бурлака, І. Зязюн, В. Кан-Калік, В. Загвязинський та інші доводять, що відсутність творчого стану не може бути компенсована ніякими вольовими зусиллями. Жоден учитель, який не має внутрішньої і зовнішньої психотехніки, ніколи не зможе володіти розумом і серцями дітей, він ніколи не зможе розвинути сприйнятливості учнів, їх здатність “спалахувати” від його завдань. Педагог зобов'язаний бути прекрасним артистом. Не випадково професію учителя порівнюють із “театром одного актора”.

Метою статті є окреслення шляхів формування основних елементів театральної педагогіки у становленні і розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів.

Методологічним підґрунтям акторської майстерності у професійній діяльності педагога є системи К. Станіславського та М. Чехова, що розвивались у працях О. Кнебель, П. Єршова, С. Гіппіус, Л. Новицької та інших. Універсальність підходу К. Станіславського, який спирається у своїх дослідженнях на природні, психологічні закономірності взаємодії людини з оточуючим світом, дозволяє говорити про те, що елементи акторської майстерності повинні бути присутні й у процесі педагогічної дії в обставинах навчання. Вдосконалення професійної підготовки майбутніх спеціалістів у системі вищої освіти є актуальною проблемою педагогічної теорії та практики. Актуальність її визначається необхідністю підготовки студентів до самостійної роботи, до формування у них професійної компетентності. Під професійною компетентністю учителя розуміємо сукупність професійних та особистісних якостей, які необхідні для успішної педагогічної діяльності.

Успішній педагогічній роботі часто заважає те, що саме у практичній діяльності низка вчителів, які добре володіють теоретичним матеріалом з фаху, відчувають безпорадність у формі й техніці викладу навчального матеріалу, їм не вистачає зовнішньої та внутрішньої психотехніки, не вистачає педагогічного артистизму – мистецтва душевного контакту, якому неможливо навчитись з підручників. Педагогічний артистизм – це феномен, функціонувальний у тій або іншій мірі активності на всіх стадіях педагогічного процесу, це сплав духовних і фізичних якостей, які сприяють встановленню контакту з учнями, сприяють отриманню довіри від них і здійснення на цій основі педагогічної діяльності.

В одній з найвідоміших праць К. Ушинського, яка має назву “Людина як предмет виховання. Досвід педагогічної антропології”, вчений пише: “Педагогіка – не наука, а мистецтво, – найбільше, найскладніше, найвище й найнеобхідніше з усіх мистецтв. Як мистецтво складне й обсягове, воно спирається на безліч обсягових і складних наук, як мистецтво, воно, окрім знань, вимагає здібності й нахилу, і як мистецтво воно прагне до ідеалу, якого вічно домагається досягти і який цілком ніколи не досяжний: до ідеалу досконалої людини” [5, с. 127].

У сучасній педагогічній науці є закон який визначає якість педагогічної роботи: формування людського досвіду у будь-якій діяльності безпосередньо залежить від чуттєвої сфери особистості щодо ситуацій його трансляції й засвоєння. Одним із найважливіших компонентів, які обумовлюють розвинений педагогічний артистизм і педагогічну творчість, є сила переживань педагога, розвиненість його чуттєво-емоційної царини й усього психофізичного апарату загалом.

Навчальний курс “Основи акторської майстерності учителя” має на меті сформувати і розвинути у студентів серед іншого й педагогічний артистизм, виховати такі якості, які б допомогли їм працювати, володіючи розвинутою педагогічною технікою.

Для артистичного педагога характерні такі елементи:

- фантазування – здатність викладача до творчої уяви;
- гіпертимність – часто піднесений настрій і жадоба діяльності;
- емотивність, або сенситивність – підвищена чуттєвість, багатство почуттів і емоцій, імпровізація;
- вміння учителя, за допомогою інтуїтивного пошуку, надати уроку характеру безпосереднього розвитку;
- оживлення уроку свіжими “фарбами”, які надають мові, жестам, поведінці викладача ефективності, колоритності, виразності, експресії.

На заняттях з “Основ акторської майстерності учителя” формування педагогічного артистизму майбутнього вчителя відбувається за допомогою спеціального психофізичного тренінгу, який добре поєднує елементи акторської діяльності зі складною педагогічною системою, не порушуючи її структури. Психофізичний тренінг ґрунтується на закономірностях педагогічної діяльності, він спрямований переважно на виявлення перспективних тенденцій інтелектуальної діяльності майбутнього вчителя, на реалізацію його творчого потенціалу. Психофізичний тренінг стимулює пошукові дії вчителя й продукування нових рішень, створюючи для цього сприятливі умови.

П'ять головних здібностей педагога відповідають базовим принципам системи К. Станіславського. Кожен із них може бути розвинений й удосконалений за наявності необхідних задатків і нахилів за допомогою відповідного театрального принципу, адже педагогічна дія органічно поєднана з дією театральною. Це означає, що і актор, і педагог, мають набути досвіду по-справжньому бачити, слухати, мислити, переживати, а не здаватися такими, що мислять, переживають, діють. Однак, в органічності між актором і педагогом приховується відмінність. Якщо перший має навчитися правильно сприймати, оцінювати, знаходити рішення і впливати на суб'єктів, що його оточують, в умовах художнього узагальнення, то другий, концентруючи в собі акторсько-режисерські можливості, доводить результати свого впливу до художнього узагальнення. Якщо акторові доводиться на сцені по-новому навчатися всього, що йому вже знайоме в житті, тобто жити сценічними почуттями, які не мають реального подразника, а беруться з емоційної пам'яті, то педагогові слід навчатися бути природним, самим собою, а це дуже складно за умов публічності. Акторсько-режисерська та педагогічна діяльність – не просто різновиди одного й того ж, необхідно усвідомлювати специфічність кожного виду праці.

Головна небезпека навчання педагогів елементам акторсько-режисерського мистецтва – у можливому культивуванні награності та нещирої поведінки вчителя. Тому метою запозичення елементів театральної педагогіки у професійній підготовці вчителя є виховання не актора з якостями педагога, а педагога з якостями актора, які будуть використовуватися залежно від

педагогічних цілей. Тільки педагог з якостями артистичної особистості, з багатством особистісних проявів та природністю, свободою, красою та витонченістю рішень може самоствердитись у досвіді учнів, сформувавши мотиваційно-ціннісне ставлення до змісту освіти та передати досвід попередніх поколінь відповідними засобами. Це безпосередньо пов'язано з переходом від функцій “передавача знань” до функцій “вчителя життя”, “актуалізатора розвитку”. Педагог, який працює відповідно до психотехніки школи переживання, відкритий для студентів, готовий до співгри, співтворчості, викликає довіру учасників навчального процесу. За словами відомого музиканта Д. Ойстраха, *серце + голова + майстерність дорівнює творчості*.

На заняттях з “Основ акторської майстерності учителя” формуються елементи педагогічної майстерності, а саме: психофізична свобода, увага, уява та фантазія які є засадовими стосовно внутрішньої техніки педагога. Водночас з розвитком внутрішньої техніки відбувається й удосконалення техніки зовнішньої, тобто міміки, пластики, голосу, створюються умови для гармонії розуму й почуттів – підґрунтя педагогічної технології й техніки, що за умови вдосконалення дає педагогічний артистизм, який, у свою чергу, є передумовою педагогічної майстерності.

Увага, психофізична свобода, уява і фантазія, спілкування, дія – елементи, які, з одного боку, є провідними в театральній педагогіці, а з іншого – є засадничими щодо педагогічної професії.

Актуальність проблеми формування уваги є безперечною. В кожній сфері творчої діяльності, а надто в педагогічній, необхідна увага, зосередженість думки, почуттів і всього організму. Все це багато в чому залежить від вольових якостей людини. Творча увага повинна бути довільною, тобто знаходитись в залежності від нашої волі і так само, як в звичайному житті, бути безперервною. Адже в сценічній діяльності, так само як і в педагогічній, зустрічається дуже багато обставин, які впливають на зосередженість. Тому вправи на вироблення довільної уваги є найпершими у формуванні педагогічної майстерності.

У найбезпосереднішій взаємодії з увагою перебуває друга необхідна умова успішної професійної діяльності – психофізична свобода, як головна умова творчого самопочуття. Розглядаючи природу творчого самопочуття, ми бачимо, що творчій роботі актора (педагога) заважають складні умови публічної творчості. Вони полягають у тому, що актор (учитель), котрий виходить перед аудиторією, потрапляє в певну залежність від неї. Це штовхає його на бажання сподобатись будь-що. У свою чергу ця залежність викликає стан безпорадності, розгубленості, скутості, напруженості, хвилювання, страху. Все це створює неприродний стан, який умовно можна назвати неправильним сценічним (педагогічним) самопочуттям. Саме воно і є головною перешкодою для вільної творчості. Марно протистояти людським природним проявам, так би мовити, безпосередньо. Тільки, займаючись відповідними психофізичними вправами, можна навчитися створювати в собі той стан, який наближає нас до нормального людського стану.

Наступним етапом в опануванні засад педагогічної техніки за допомогою сценічного мистецтва є уява і фантазія. Ці елементи справляють істотний вплив на творче самопочуття. Без роботи уяви не обходиться жоден, навіть підготовчий, момент творчості. Тому, в першу чергу, треба розвивати життя своєї уяви.

Професійне володіння дією починається з уміння бачити дії в реальному житті, з уміння розрізняти їх і розуміти їх розвиток і перебіг. Засадничою щодо підготовки педагога концепція К. С. Станіславського про живу фізичну дію з відповідною логікою почуттів, підсвідомою цариною вимагає тренування передусім органів сприйняття за умов педагогічного впливу. Зі сприйняття починається жива органічна дія, зокрема, й педагогічна. Порушення цього закону виключає педагога з процесу взаємодії з аудиторією.

Тільки педагог з якостями артистичної особистості, з багатством особистісних проявів та природністю, свободою, красою та витонченістю рішень може самоствердитись у досвіді учнів, сформувавши мотиваційно-ціннісне ставлення до змісту освіти та передати досвід попередніх поколінь відповідними засобами. Це безпосередньо пов'язано з переходом від функцій “передавача знань” до функцій “вчителя життя”, “актуалізатора розвитку”. Педагог, який працює відповідно до психотехніки школи переживання, відкритий для студентів,

готовий до співгри, співтворчості, викликає довіру учасників навчального процесу. За словами відомого музиканта Д. Ойстраха, серце + голова + майстерність дорівнює творчості. І все це необхідно професіоналові не лише заради створення гармонічного синтезу в мистецтві або в освіті, але й у житті загалом.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновки, що формування педагогічного артистизму – це:

по-перше, професійно-необхідна якість творчої особистості вчителя, показник та елемент його педагогічної творчості та майстерності. Педагогічний артистизм – це індивідуальна чарівність, привабливість, емоційність учителя, здатність до перевтілення, великий арсенал зовнішніх засобів невербальної комунікації (міміка, жести, інтонація, пластика), образне мислення, відчуття внутрішньої свободи, пошук нестандартних рішень у розв'язанні педагогічних задач;

по-друге, педагогічний артистизм- це сукупність педагогічних засобів, методів, технологій за допомогою яких урок наповнюється новим емоційним змістом;

по-третє, це – гармонійна взаємодія педагога та учнів, коли зовнішня дія педагога-артиста викликає у учнів внутрішні глибинні почуття, емоції та думки.

Креативність допомагає вирішувати проблеми. Це корисно для вчителів, адже вирішення проблем є тим, що вчителі роблять кожну мить свого робочого дня, починаючи від прийняття рішення про навчальні матеріали, процедури та техніки до адаптації завдань для учнів. Щоб виконати всі ці завдання необхідно щоб творчість стала частиною повсякденної роботи. Важливо критично оцінити заняття та продумати як зробити їх більш мотиваційними, продуктивними та цікавими.

Розвиток творчих здібностей, як і розвиток будь-яких інших пізнавальних здібностей або навичок, не є простим та швидким він вимагає терпіння, відданості та прагнення досконалості. Креативність притаманна природі людині як свідомість, мислення, пам'ять, уява. Передумовою креативності є відома пластичність людського мислення, яка проявляється у здатності особистості до багатостороннього, варіантного бачення світу. Креативність- це те що шукають працедавці у своїх майбутніх працівниках.

Сьогодення ставить високі вимоги до вчителя початкової ланки оновленої національної школи, а тому підвищення якості підготовки майбутнього педагога, зокрема, його творчих здібностей, має бути пріоритетною проблемою вищої освіти. Театральна педагогіка є творчою домінантою діяльності педагогів, яка ефективно впливає на підвищення рівня загальної професійної майстерності учителя, на формування його творчої особистості.

Список використаних джерел

1. Абрамян В.Ц. Театральна педагогіка. Київ : Лібра, 1996. 224 с.
2. Загв'язинський В.І. Педагогічна творчість учителя / Хрестоматія: педагогічна творчість і майстерність. К., 2000. С. 13-20.
3. Кан-Калик В.А. Вчителю про педагогічне спілкування / Хрестоматія: педагогічна творчість і майстерність. К., 2000. С. 129.
4. Станиславский К. Работа актёра над собой. М. : Искусство, 1953. С. 145.
5. Ушинський К.Д. Рідне слово /Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. Київ : Рад.школа, 1983. Т.1. С. 121-133.

The article outlines the provisions of the modern social demand, which puts forward fundamentally new requirements to educators, because only the teachers whose personalities meet the goals, content, methods and techniques of teaching and upbringing of the younger generation can contribute to the formation of a creative personality. Therefore, improving the quality of training of the future teacher, in particular, his / her creative abilities, should be a priority task of higher education.

The problem is not only in the education of the human mind, but also in something immeasurably larger – the formation of the psychophysical composition of future teachers and their creative individuality.

The analysis of educational activities of talented teachers shows that one of the important prerequisites of pedagogical compatibility is the power of aesthetic feelings, the strength of the teacher's emotions at the level of professional and suggestive actions. The brighter and the more diverse the teacher's emotions during a lecture, seminar or practical class are, the more he/she asserts him/herself in the student's mind.

Teacher's work is always about being creative. It is inconceivable outside of aesthetic experience. Therefore, the development of the emotional sphere of teachers, the formation of their aesthetic experience is the most important component of their pedagogical skills.

The course "Foundations of Teacher's Acting Skills" aims to form and develop, among other things, such students' qualities that would help them to work using their developed pedagogical skills, namely: the psychophysical freedom, attention, imagination, fantasy and pedagogical action.

These qualities are fundamental to the teacher's internal skills. At the same time, with the development of internal skills, the external ones are improving as well, i.e. facial expressions, plastics, voice, the conditions for harmonizing the mind and the feelings are created as the foundation for developing pedagogical skills and technique, which, if perfected, leads to artistic pedagogy, which, in turn, is the prerequisite for pedagogical excellence.

Key words: *attention, psychophysical freedom, imagination and fantasy, communication, action, creativity.*

УДК 378.371.13

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.257-261

Тетяна Ткаченко
Tetiana Tkachenko

РОЛЬ МУЗИКОТЕРАПІЇ В ОЗДОРОВЧІЙ ВИХОВНІЙ І МОРАЛЬНІЙ ФУНКЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

THE ROLE OF MUSIC THERAPY IN THE HEALTH-IMPROVING FUNCTION OF THE INDIVIDUAL

У статті охарактеризоване значення цілющих властивостей класичної й народної музики та співу щодо їх оздоровчої дії, здатності сприятливого впливу на організм людини, поліпшення його психологічного стану, доводиться терапевтична значущість виховної й оздоровчої функції мистецтва у формуванні особистості, у підвищенні її психоемоційного стану. Стаття містить загальні поради, які сприяють збереженню й підтримці бадьорості, здоров'я, позитивного емоційного стану людини.

Ключові слова: *музикотерапія, терапевтична значущість, музика, спів, психологічний стан.*

Сьогодні основним завданням сучасного закладу вищої освіти є підготовка висококваліфікованого фахівця, який має здатність до наукової діяльності й безперервній самоосвіті. І без морального й фізичного здоров'я, без емоційної досконалості, не можна виховати фахівця. Актуальність зазначеної проблеми зумовлена потребою суспільства у здорових, морально зрілих особистостях, у необхідності прищеплювання смаку до ліричної музики, співу, що спонукає застосування музикотерапії на всіх факультетах закладів вищої освіти.

Аналіз наукових джерел свідчить, що арт-терапія завжди була в центрі уваги. Ще давньогрецькі філософи приділяли велику увагу оздоровчій функції музики й співу. Сучасні дослідження вчених (Е. Калашник, О. Лазарев, М. Манебени, З. Совкова) доводили вплив музики на поліпшення емоційного стану, підтримці стійкого трудового ритму людини. Проблеми музичної психології одержали широку розробку в роботах Б. Теплової, В. Медушевського, Р. Тарасова. Найбільш розроблена сфера музичної психології – це психологія